

Németh Zoltán*

A mesterséges intelligencia hatása az igazságszolgáltatásra

1. BEVEZETÉS

A mesterséges intelligencia (a továbbiakban: MI) technológiák fejlődése a 21. század egyik legnagyobb hatású jelensége, amely nem csupán technológiai, hanem társadalmi, gazdasági és jogi területeken is forradalmi változásokat idéz elő. Az MI alkalmazása az igazságszolgáltatásban új utakat nyithat az adminisztratív terhek csökkentésére, az ügyintézés gyorsítására és a bírósági döntéshozatal támogatására. Ugyanakkor az MI bevezetése jelentős kihívásokkal is jár, mint például az átláthatóság biztosítása, az algoritmusok torzításainak kezelése, valamint az alapvető jogok, például a tisztességes eljáráshoz való jog védelme.

A mesterséges intelligencia fejlődése új dimenziókat nyitott a jogrendszerekben, különösen az olyan területeken, mint a bírói döntéshozatal támogatása, a jogi dokumentumok elemzése vagy az online vitarendezési platformok működése. Az igazságszolgáltatás digitalizációja – amely az MI-technológiák alkalmazásának alapfeltétele – az elmúlt években különösen felgyorsult. Az Európai Bizottság 2019-es digitális stratégiája külön hangsúlyozza az MI és a digitalizáció jelentőségét az igazságszolgáltatás modernizációjában.¹

A tanulmány célja, hogy részletesen bemutassa a mesterséges intelligencia hatásait az igazságszolgáltatás különböző területein, különös tekintettel a nemzetközi szabályozási keretekre, az alkalmazás előnyeire és kockázataira, valamint az EU és az USA példáira. A magyar jogrendszer helyzetét is megvizsgálja, bemutatva az MI integrációjának lehetőségeit és kihívásait.

2. A MESTERSÉGES INTELLIGENCIA FOGALMA

A mesterséges intelligencia a technológiai innováció egyik leggyorsabban fejlődő területe, amely az emberi intelligencia utánozására vagy kiegészítésére irányuló rendszerek fejlesztését foglalja magában. Az MI definícióját az *AI Act*²

a következőképpen határozza meg: „olyan szoftverrendszerek, amelyek érzékelési, érvelési, tanulási vagy döntéshozatali képességekkel rendelkeznek egy adott cél elérése érdekében”.

Az MI-technológiák közé tartozik a gépi tanulás, amely algoritmusok segítségével tanul az adatokból, valamint a természetes nyelvfeldolgozás, amely az emberi nyelv megértésére és generálására irányul. Az igazságszolgáltatásban az MI alkalmazása például a jogi dokumentumok automatikus elemzésére vagy a bírósági döntéshozatal előrejelzésére irányul.

3. AZ MI KAPCSOLATA A JOGGAL

A mesterséges intelligencia és a jog kapcsolata egyre szorosabbá válik, ahogy az MI-technológiák egyre inkább beépülnek a joggyakorlatba és a jogalkotásba. Ez a kapcsolat többdimenziós és különböző szinteken értelmezhető, az alkalmazási lehetőségektől kezdve az etikai és jogi kihívások kezeléséig.

Az MI-rendszerek hatékonyan támogathatják a joggyakorlat különböző szakaszait, a jogi kutatástól a peres eljárások előkészítéséig. Ezek az alkalmazások nemcsak gyorsabbá és hatékonyabbá teszik a jogi munkát, hanem csökkenthetik az emberi hibák kockázatát is. Az MI-alapú rendszerek képesek gyorsan és pontosan értelmezni komplex jogi dokumentumokat, például szerződéseket. Ezek a rendszerek kiemelik a kritikus szövegrészeket, azonosítják a potenciális kockázatokat, és javaslatokat tesznek a szükséges módosításokra. Az MI-rendszerek gyors hozzáférést biztosítanak a releváns jogesetekhez, precedensekhez és jogszabályokhoz. Az algoritmusok képesek felismerni a hasonló jogeseteket és azonosítani az ügyhöz leginkább kapcsolódó jogi alapelveket. Az MI-rendszerek segíthetnek a peres eljárások előkészítésében, például azáltal, hogy modellezik a várható ítéleteket, azonosítják a kulcsfontosságú érveket, vagy elemzik az ügy kimenetelének valószínűségét.

Az alkotmányjog szempontjából az MI különösen érdekes, mivel alapvető jogokat érinthet. Például a tisztességes eljáráshoz való jog vagy a diszkriminációmentesség biztosítása alapvető követelmény az MI-alapú rendszerek alkalmazásakor. Az Európai Bizottság hangsúlyozza, hogy az MI fejlesztése során az alapjogok tiszteletben tartása nem csupán etikai, hanem jogi kötelesség is.

* Kutató, Nemzetközi és Uniók Jogi Kutatási Főosztály, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet.

1 European Commission. *Digital Compass: The European way for the Digital Decade*. 2019.

2 European Commission. *Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on Artificial Intelligence (AI Act)*. 2021. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:e0649735-a372-11eb-9585-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF

4. AZ EURÓPAI UNIÓ SZABÁLYOZÁSI KERETE

Az Európai Unió az egyik legaktívabb szabályozó szereplő a mesterséges intelligencia területén, amely kiemelt figyelmet fordít az etikai, jogi és alapjogi szempontokra. Az EU szabályozási megközelítésének alapja az emberi jogok tiszteletben tartása, az átláthatóság biztosítása és az innováció előmozdítása, amelyek az MI fejlesztésének és alkalmazásának középontjában állnak. Az *AI Act* az első átfogó jogi keret, amely az MI-rendszerek szabályozását célozza meg az Unión belül. Ez a javaslat az MI-alkalmazásokat kockázati szintek szerint kategorizálja, amely alapvetően meghatározza azok jogi és szabályozási kezelését. Ezek a szinten a következők:³

- a) **Elfogadhatatlan kockázatú rendszerek:** Az elfogadhatatlan kockázatú MI-alkalmazások olyan rendszereket foglalnak magukban, amelyek alapvető jogokat sértenek. Ezek közé tartoznak például az 'automatikus közvélemény-ellenőrzés' technológiái, amelyek képesek a polgárok magatartásának folyamatos megfigyelésére és profilalkotására. Az EU ilyen rendszerek használatát teljes mértékben megtiltja, mivel azok összeegyeztethetetlenek az uniós alapvető jogok chartájával, különösen a magánélethez való joggal.
- b) **Magas kockázatú rendszerek:** Az igazságszolgáltatásban használt MI-rendszerek többsége a magas kockázatú kategóriába tartozik. Ez a kategória magában foglalja azokat a rendszereket, amelyek közvetlenül hatnak az emberek jogaira és életesélyeire. Például a bírósági döntéshozatalt támogató rendszerek, amelyek algoritmusokat használnak ítéletek vagy büntetések kiszámítására, különös figyelmet igényelnek. A magas kockázatú rendszerek esetében szigorú átláthatósági és megfelelési követelményeket ír elő a javaslat, beleértve az adatbázisok minőségének ellenőrzését és az emberi felügyelet fenntartását.
- c) **Korlátozott és alacsony kockázatú rendszerek:** Ezek az alkalmazások kisebb mértékben érintik az alapvető jogokat vagy a jogalkalmazást. Például az olyan ügyfélszolgálati MI-rendszerek, amelyek jogi információkat nyújtanak, de nem hoznak kötelező érvényű döntéseket, alacsony kockázatúnak minősülnek. Az ilyen rendszerek esetében kevésbé szigorú szabályozás érvényes, amely elsősorban az információközlésre és a rendszer használati feltételeire összpontosít.

Az *AI Act* egyik kulcseleme az átláthatóság és az emberi kontroll biztosítása. Az EU célja, hogy megakadályozza az MI-rendszerek 'feketedoboz'⁴-jellegű működését, amely nehezen érthetővé és ellenőrizhetővé teszi azok döntéseit. A szabályozás előírja, hogy a magas kockázatú rendszerek fejlesztői kötelesek dokumentálni az algoritmus működését, és biztosítaniuk kell, hogy az érintettek számára egyértelmű legyen, ha az MI-alapú döntéshozatali rendszerek hatással vannak rájuk.⁵ Az emberi kontroll fenntartása szintén alapvető követelmény:

minden olyan döntést, amely alapvető jogokat érint, végső soron embernek kell jóváhagynia vagy ellenőriznie.⁶

Az Európai Bizottság „Digitális iránytű 2030” stratégiája további célkitűzéseket határoz meg az MI innovációjának támogatására és a digitális infrastruktúra fejlesztésére. A stratégia négy fő célkitűzést fogalmaz meg:

- a) **Digitális készségek fejlesztése:** Az EU biztosítani kívánja, hogy a polgárok és szakemberek rendelkezzenek a szükséges ismeretekkel az MI-rendszerek kezeléséhez.
- b) **Digitális infrastruktúra bővítése:** Kiemelt figyelmet fordítanak az 5G hálózatok kiépítésére és a nagy adatközpontok létrehozására.
- c) **Digitális vállalkozások támogatása:** Az MI-vel kapcsolatos kutatásokat és startupokat külön ösztönzik az uniós forrásokból.
- d) **Digitális közszolgáltatások modernizációja:** Az igazságszolgáltatás és a közigazgatás digitalizációja kulcsfontosságú eleme a stratégiának.

Ez a stratégia meghatározó jelentőséggel bír az MI hosszú távú fejlesztésének és szabályozásának keretében, biztosítva, hogy az EU ne csak szabályozóként, hanem innovációs központként is vezető szerepet töltsön be.

Az Európai Unió szabályozási megközelítése az MI területén jól mutatja, hogy a technológiai fejlődés és az alapjogok védelme nem egymással ellentétes, hanem egymást kiegészítő célok lehetnek. Az *AI Act* és a „Digitális iránytű 2030” stratégia egyaránt azt célozza, hogy az MI alkalmazása átlátható, etikus és az alapvető emberi jogokkal összhangban álló legyen, miközben elősegíti az innovációt és az uniós tagállamok versenyképességét.

5. AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK DECENTRALIZÁLT MEGKÖZELÍTÉSE

Az Egyesült Államok megközelítése a mesterséges intelligencia szabályozásában lényegesen eltér az Európai Unió centralizált és átfogó szabályozási keretétől. Míg az EU olyan egységes szabályozási keretrendszert kíván kialakítani, amely az MI alkalmazását a tagállamokban harmonizált módon szabályozza (*AI Act*), addig az USA inkább decentralizált, állami és iparági szintű megoldásokat alkalmaz. Ez az eltérés az EU és az USA jogrendszerének és politikai kultúrájának különbségeiből fakad, amelyek jelentősen befolyásolják az MI-re vonatkozó szabályozási kereteket.

5.1. SZÖVETSÉGI SZABÁLYOZÁS AZ USA-BAN

Az Egyesült Államokban a mesterséges intelligencia szabályozása több szinten zajlik. Szövetségi szinten a National Institute of Standards and Technology (a továbbiakban: NIST)⁸ az egyik legfontosabb szereplő, amely az MI-rendszerek

3 *AI Act* III. cím.

4 KATSH E., RABINOVICH-EINY O.: *Digital Justice: Technology and the Internet of Disputes*. Oxford, Oxford University Press, 2017.

5 *AI Act* 2. fejezet.

6 *AI Act* 3.5.

7 Digitális Iránytű 2030. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TEXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0118>

8 AI Risk Management Framework. 2022. <https://www.nist.gov/itl/ai-risk-management-framework>

fejlesztésére és alkalmazására irányuló irányelveket dolgoz ki. A NIST „AI Risk Management Framework” című dokumentuma (2022) nem kötelező érvényű, de átfogó iránymutatásokat nyújt az algoritmusok átláthatóságának, méltányosságának és biztonságosságának biztosítására. A keret hangsúlyozza, hogy a felelős MI-fejlesztéshez az adatminőség, az emberi ellenőrzés és az etikailag megfelelő tervezés alapvető fontosságú.

Szövetségi szinten ugyanakkor hiányzik egy olyan egységes szabályozási keret, mint az EU AI Act-je. Az amerikai kormányzat inkább ösztönözni kívánja az MI-innovációt, és az ipari szereplők önszabályozására támaszkodik, különösen olyan területeken, mint az egészségügy, a közlekedés és a védelmi ipar. Ez a megközelítés azt eredményezi, hogy az MI fejlesztése és alkalmazása kevésbé szabályozott, ami gyorsabb technológiai fejlődést, de nagyobb potenciális kockázatokat is jelent.

5.2. ÁLLAMI SZINTŰ SZABÁLYOZÁS

Az Egyesült Államokban több állam – például Kalifornia és Illinois – külön szabályokat vezetett be az MI-rendszerek átláthatóságára és adatvédelmi vonatkozásaira. Például a *California Consumer Privacy Act*⁹ kimondja, hogy az adatkezelők kötelesek tájékoztatni a fogyasztókat arról, hogy az MI-rendszerek milyen adatokat használnak fel, és lehetőséget biztosítani az érintettek számára adataik törlésére vagy korlátozására. Illinois állam hasonlóképpen elfogadta a *Biometric Information Privacy Act* (BIPA)¹⁰ törvényt, amely szabályozza az arcfelismerési technológiák és más biometrikus MI-alkalmazások használatát.

Ezek az állami szintű szabályozások egyfajta 'laboratóriumminták' működnek az MI szabályozása terén, és lehetőséget adnak arra, hogy különböző megközelítéseket teszteljenek.

Az EU és az USA szabályozási megközelítései közötti különbségek jól tükrözik a két régió eltérő prioritásait. Míg az EU az alapvető jogok védelmét és az etikus MI-fejlesztést hangsúlyozza, az USA nagyobb hangsúlyt fektet az innovációs rugalmasságra és a piaci dinamizmusra. A két megközelítés közötti különbségek előrevetítik, hogy az MI globális szabályozása valószínűleg továbbra is széttöredezett marad, ami új kihívásokat jelenthet a nemzetközi együttműködés terén.

6. AZ MI ELŐNYEI ÉS KOCKÁZATAI AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN

Az MI alkalmazása az igazságszolgáltatásban ígéretes előnyökkel jár, ugyanakkor jelentős kockázatokat is felvet. Az alábbiakban részletesen bemutatásra kerülnek az MI potenciális pozitív hatásai és azok a veszélyek, amelyekkel szembenézhet az igazságszolgáltatási rendszer, ha nem megfelelő módon alkalmazza ezt a technológiát.

9 California Consumer Privacy Act (CCPA), 2018. https://leginfo.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?division=3.&part=4.&lawCode=CIV&title=1.81.5

10 Biometric Information Privacy Act (BIPA). <https://www.aclu-il.org/en/campaigns/biometric-information-privacy-act-bipa>

6.1. AZ MI ELŐNYEI

6.1.1. A HATÉKONYSÁG NÖVELESE

Az MI alkalmazása az igazságszolgáltatásban drasztikusan csökkentheti az adminisztratív terheket, és felgyorsíthatja az ügyfeldolgozást. Az MI-alapú dokumentumelemző rendszerek képesek percek alatt elemezni több ezer oldalas iratokat, amelyeket korábban embereknek órákig vagy napokig kellett átvizsgálniuk. Az Egyesült Királyságban bevezetett CaseLines¹¹ rendszer dokumentumkezelési platformja például lehetővé teszi a jogi dokumentumok automatikus szortírozását és kulcsinformációk kiemelését. Az MI algoritmusok az érintett precedensjogok és törvényi hivatkozások azonosításával segítik a bírói munkát.¹² A hatékonyság növekedése lehetővé teszi, hogy a bírák és az ügyvédek több időt fordítsanak az ügyek érdemi elemzésére, ezáltal csökken a bírósági torlódások száma.

6.1.2. KÖLTSÉGCSÖKKENTÉS

Az MI-vel automatizált folyamatok jelentősen csökkenthetik az igazságszolgáltatás költségeit. Az adatfeldolgozás, az ítéletek előkészítése és az adminisztratív feladatok MI által történő átvétele minimalizálhatja az emberi munkaerő szükségességét bizonyos területeken. Az Egyesült Államokban a ROSS Intelligence¹³ nevű jogi keresőmotor képes az ügyvéd által feltett kérdések alapján azonnal releváns ítéleteket és jogszabályokat keresni. Ez nemcsak gyorsabb, de olcsóbb is, mint a hagyományos jogi kutatás.¹⁴

6.1.3. A HOZZÁFÉRHETŐSÉG NÖVELESE

Az MI-vezérelt online vitarendezési platformok (Online Dispute Resolution, a továbbiakban: ODR) lehetőséget biztosítanak arra, hogy a jogi segítségnyújtás szélesebb társadalmi rétegek számára elérhetővé váljon. Az ODR-rendszerek különösen a kisebb értékű ügyekben (pl. fogyasztói viták) nyújtanak gyors és olcsó megoldást. Az angliai HM Online Court¹⁵ platform lehetővé teszi, hogy a polgárok online nyújtsanak be keresetet, kövessenek nyomon ügyeket, és kapjanak döntéseket egyszerűbb ügyekben. Ez csökkenti az ügyek bírósági eljárásának költségeit, és lerövidíti az időkeretet.¹⁶

6.1.4. PONTOSÁG ÉS KÖVETKEZETESSÉG

Az MI algoritmusok képesek az ítélkezési gyakorlat és a jogszabályok pontos elemzésére, csökkentve az emberi hiba lehetőségét. Az ilyen rendszerek alkalmazása hozzájárulhat az ítéletek következetességéhez, különösen a büntetési irány-

11 CaseLines rendszer. <https://sajustice.caselines.com>

12 Binns R.: *Algorithmic Accountability and Transparency*. Communications of the ACM. 2021. <https://www.researchgate.net/publication/318037206-Algorithmic-Accountability-and-Public-Reason>

13 Ross Intelligence. <https://blog.rossintelligence.com>

14 SUSSKIND R.: *Online Courts and the Future of Justice*. Oxford, Oxford University Press, 2020, 72.

15 HM Online Court. <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-court-service>

16 SUSSKIND i. m. 84.

mutatások terén. Franciaországban a Predictice¹⁷ nevű prediktív analitikai rendszer¹⁸ segíti a jogi szakembereket az ítéleti minták és kimenetek előrejelzésében.

6.2. AZ MI KOCKÁZATAI

6.2.1. AZ ÁTLÁTHATÓSÁG HIÁNYA

Az MI-rendszerek működése gyakran 'feketedoboz' jellegű, ami azt jelenti, hogy a rendszer belső működését és döntéshozatali mechanizmusait nehéz megérteni és ellenőrizni. Ez különösen problémás az igazságszolgáltatásban, ahol a döntéseknek átláthatóknak kell lenniük. Az MI-alapú ítélethozatali rendszerek esetében a polgárok nem mindig értik, hogyan jutott egy algoritmus a végső döntésre, ami csökkentheti a rendszerbe vetett bizalmat. Az amerikai COMPAS-rendszer, amelyet a büntető igazságszolgáltatásban használnak, gyakran kritikák kereszttüzébe kerül, mivel a döntései mögött álló algoritmus működése nem teljesen átlátható.¹⁹

6.2.2. ELFOGULTSÁG

Az MI-algoritmusok hajlamosak tükrözni azokat az előítéleteket, amelyek a tanulási adatbázisokban jelen vannak. Ha az MI-rendszerek nem megfelelő vagy torzított adatokon alapulnak, azok diszkriminatív döntéseket hozhatnak. A ProPublica vizsgálata szerint²⁰ a COMPAS-rendszer magasabb recidivizmus-kockázatot jósolt afroamerikai vádlottak számára, mint fehér társaik esetében, még akkor is, ha azonos háttérinformációkat használt. Az ilyen elfogultságok csökkentik az MI-alkalmazások iránti bizalmat, és potenciálisan sértik az egyenlő bánásmódhoz való jogot.

6.2.3. A JOGBIZTONSÁG SÉRÜLÉSE

Az MI-alapú rendszerek döntései gyakran nehezen illeszthetők össze az igazságosság hagyományos fogalmával. Az algoritmusok szisztematikus és statisztikai alapú döntéseket hoznak, amelyek figyelmen kívül hagyhatják az egyedi körülményeket. Az MI alkalmazása során előfordulhat, hogy az algoritmus által javasolt ítéletek nem veszik figyelembe az ügy összes tényezőjét, például a vádlott egyedi körülményeit vagy az emberi empátia szükségességét. Az ilyen döntések hosszú távon alááshatják a bíróságok hitelességét, és a jogbiztonság hiányához vezethetnek.

6.2.4. ADATVÉDELEM ÉS BIZTONSÁG

Az MI-rendszerekhez hatalmas mennyiségű adatot kell feldolgozni, ami növeli a személyes adatok kiszivárgásának és visszaélésének kockázatát. Az EU Általános Adatvédelmi

Rendelete (a továbbiakban: GDPR)²¹ kiemelten kezeli az MI-rendszerek adatvédelmi vonatkozásait, és előírja, hogy az adatkezelés során a polgárok jogai elsőbbséget élvezzenek.

7. AZ MI ALKALMAZÁSI TERÜLETEI AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN

Az MI alkalmazása az igazságszolgáltatás különböző területein alapvetően átalakíthatja a jogrendszerek működését, növelve a hatékonyságot, csökkentve a költségeket, és javítva a hozzáférhetőséget. Ugyanakkor minden alkalmazás esetében kritikus jelentőséggel bír az átláthatóság és az etikai normák betartása.

Az igazságszolgáltatásban a mesterséges intelligencia különböző technológiai számos területen kínálnak innovatív megoldásokat. Az alábbiakban részletesen bemutatásra kerülnek az MI főbb alkalmazási területei, példákkal és hivatkozásokkal alátámasztva.

7.1. JOGESETI ELŐREJELZÉS

Az MI egyik legígéretesebb alkalmazási területe a jogeseti előrejelzés. Az algoritmusok nagy mennyiségű precedens adatot és jogszabályt elemezve képesek meghatározni, hogy egy adott ügyben milyen döntés várható. Ez különösen polgári ügyekben bizonyulhat hasznosnak, ahol a bírói döntések gyakran jól definiált mintákat követnek. Aletras és társai (2016) kutatása során egy algoritmust fejlesztettek ki, amely képes volt az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntéseit 79%-os pontossággal előrejelezni. Az algoritmus a jogi dokumentumok szövegeit és a korábbi ítéletekben megfigyelt mintákat elemezte, így azonosította azokat a kulcsfontosságú tényezőket, amelyek meghatározták a bíróság döntéseit.²² Ez az alkalmazás különösen hasznos lehet az ügyvédek és ügyfelek számára, akik előre szeretnék látni az ügyük várható kimenetelét, és ennek megfelelően szeretnének döntéseket hozni.

7.2. DOKUMENTUMFELDOLGOZÁS

A jogi dokumentumok feldolgozása az igazságszolgáltatás egyik legidőigényesebb folyamata. Az MI-alapú rendszerek automatizálhatják a szerződések, bírósági iratok és egyéb jogi dokumentumok elemzését, ezáltal időt és erőforrást takarítanak meg. Az Egyesült Királyságban használt CaseLines rendszer automatizált dokumentumkezelési eszközként működik, amely képes nagyméretű iratcsomagokat feldolgozni, kulcsfontosságú szövegrészeket kiemelni, és automatikusan rendszerezni azokat. Az amerikai ROSS Intelligence platform pedig mesterséges intelligenciát használ a releváns jogi

¹⁷ Predictice. <https://predictice.com>

¹⁸ ALETRAS N., TSARAPATSANIS D., PREOTIUC-PIETRO D., LAMPOS V.: *Predicting Judicial Decisions of the European Court of Human Rights: A Natural Language Processing Perspective*. PeerJ, 2020, 112.

¹⁹ O'NEIL C.: *Weapons of Math Destruction*. Crown Publishing, 2016. 85.

²⁰ O'NEIL i. m. 89.

²¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről (GDPR). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=celex%3A32016R0679>

²² ALETRAS és mások i. m. 112.

precedensek és törvényi hivatkozások azonosítására, jelentősen felgyorsítja a jogi kutatásokat.

7.3. AZ ONLINE VITARENDEZÉS

Az MI technológiák az ODR működésében is kulcsfontosságú szerepet játszanak. Az ODR-platformok lehetővé teszik az alacsony értékű polgári viták gyors és költséghatékony kezelését. A Modria²³ platformot kezdetben az eBay és a PayPal vitás ügyeinek kezelésére fejlesztették ki. Az MI segítségével a rendszer képes azonosítani a viták mintázatait, és automatikus ajánlásokat nyújtani a felek számára, hogy elkerüljék a bírósági eljárást.²⁴ Észtország e-igazságszolgáltatási rendszere szintén integrált MI-megoldásokat használ, amelyek lehetővé teszik a polgári ügyekben, a kisebb értékű viták esetében az automatizált döntéshozatalt. Az MI nemcsak gyorsabbá teszi a folyamatot, hanem csökkenti az ügyintézési költségeket is.

7.4. A BÍRÓI DÖNTÉSHOZATAL TÁMOGATÁSA

Az MI-rendszerek egyre inkább jelen vannak a bírói döntéshozatal támogatásában is. Az algoritmusok elemzik az ügyek tényállását, és ajánlásokat nyújtanak a bírák számára, például büntetési iránymutatások vagy kockázatelemzés formájában. Franciaországban a Predictice nevű MI-rendszer segíti a bírákat és az ügyvédeket az ítéletek előrejelzésében és a hasonló ügyek precedensének azonosításában. Az algoritmus elemzi a korábbi ítéleteket és a releváns törvényeket, majd konkrét ajánlásokat nyújt. Az USA-ban a COMPAS-rendszer a büntető igazságszolgáltatásban használt kockázatelemző eszköz, amely segíti a bírákat a bűnismétlési kockázatok értékelésében. Bár a rendszer vitákat váltott ki az algoritmus elfogultságai miatt, használata rávilágít az MI szerepére a döntéshozatal támogatásában.

8. ETIKAI KIHÍVÁSOK AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSBAN ÉS A BÍRÓI MUNKÁBAN AZ MI ALKALMAZÁSA KAPCSÁN

A mesterséges intelligencia bevezetése az igazságszolgáltatás területén számos, fentebb már bemutatott előnnyel járhat, például az eljárások hatékonyságának növelésével, a költségek csökkentésével és a döntések következetességének javításával. Ugyanakkor az MI alkalmazása számos etikai kérdést és kihívást vet fel, amelyek különösen a bírói döntéshozatal során jelentkeznek. Ezek a kihívások az igazságosság, az átláthatóság, a felelősség és az emberi méltóság fogalmai köré csoportosulnak.

8.1. ÁTLÁTHATÓSÁG

Az MI-rendszerek működése gyakran nehezen érthető azok számára, akik nem rendelkeznek mély technológiai ismeretekkel. Ez különösen igaz az úgynevezett 'feketedoboz'-problémára, ahol az algoritmusok által hozott döntések logikája nem egyértelmű, még a fejlesztők számára sem. Az igazságszolgáltatásban az átláthatóság alapvető követelmény, mivel a polgároknak joguk van tudni, hogyan és mi alapján születnek az ítéletek. Ha egy bíró MI-alapú rendszerekre támaszkodik a döntéshozatalban, de nem tudja pontosan megmagyarázni az algoritmus működését, az alááshatja az ítélet legitimitását.

8.2. ELFOGULTSÁG ÉS DISZKRIMINÁCIÓ

Az MI-rendszerek döntései gyakran tükrözik a tanulási adatkészleteikben meglévő torzításokat. Ha az adatok történelmileg meglévő diszkriminációt tartalmaznak, az algoritmusok ezt tovább erősíthetik. Az igazságszolgáltatásnak biztosítania kell, hogy mindenki egyenlő bánásmódban részesüljön. Az MI-rendszerek által hozott döntések azonban gyakran nem mentesek az előítéletektől, ami sértheti az egyenlőség elvét.

8.3. AZ EMBERI KONTROLL HIÁNYA

Az igazságszolgáltatásban az emberi ítélőképesség alapvető szerepet játszik a döntéshozatal során. Az MI-rendszerek túlzott mértékű használata alááshatja az emberi kontrollt, különösen akkor, ha a bírák túlságosan megbíznak az algoritmusok ajánlásaiban. Ha a bírók automatikusan elfogadják az MI által javasolt döntéseket anélkül, hogy kritikusan átgondolnák azokat, az a jogi eljárások dehumanizálásához vezethet. Ez különösen problematikus az egyedi körülmények figyelembevételét igénylő ügyekben.

8.4. A JOGBIZTONSÁG SÉRÜLÉSE

Az MI-rendszerek szisztematikus és statisztikai alapú döntései nem mindig illeszkednek az igazságosság hagyományos fogalmához. Az algoritmusok gyakran nem veszik figyelembe az egyedi körülményeket, ami alááshatja a jogbiztonságot. Az igazságszolgáltatás alapelvei közé tartozik, hogy minden ügyet egyedi módon kell kezelni. Az MI-alapú rendszerek azonban hajlamosak az általánosításra, ami hátrányos lehet az ügyfelek számára.

8.5. AZ ADATVÉDELEM ÉS AZ ÉRZÉKENY ADATOK KEZELÉSE

A mesterséges intelligencia alkalmazása az igazságszolgáltatás területén kiemelkedő adatvédelmi kihívásokat vet fel. Az MI-rendszerek működése hatalmas mennyiségű adatot igényel, amelyek között gyakran érzékeny, személyes jellegű

²³ Modria. <https://www.tylertech.com/Portals/0/OpenContent/Files/4080/Modria-Brochure.pdf>

²⁴ KATSH és RABINOVICH-EINY i. m. 85.

információk is megtalálhatók. Az ilyen adatok védelme nem csupán technikai, hanem etikai és jogi követelmény is, amely elengedhetetlen az érintettek jogainak tiszteletben tartásához és az igazságszolgáltatás iránti bizalom fenntartásához. Az igazságszolgáltatásban a bírósági eljárások során keletkező adatok különösen érzékenyek lehetnek, mivel magukban foglalhatják a személyes adatokat (pl. név, cím, születési dátum), valamint olyan információkat, amelyek közvetlenül kapcsolódnak az egyének életéhez (pl. egészségügyi adatok, pénzügyi helyzet, büntetett előélet). Az MI-rendszerek ezeket az adatokat használják fel a döntéshozatal támogatására, az előrejelzések készítésére vagy az ügyek automatizált kezelésére. Az adatok védelmének biztosítása az igazságszolgáltatás alapelveiből fakad, mint például a méltányosság, az igazságosság és az emberi méltóság védelme. Ha az MI által feldolgozott adatok kiszivárognak, vagy ha azokat illetéktelen célokra használják fel, az az érintettek számára helyrehozhatatlan károkat okozhat, beleértve a diszkriminációt vagy a személyes információkkal való visszaélést. Ezen a területen alapvetően három kihívással kell megküzdenie az igazságszolgáltatásnak: a) az adatok anonimizálása; b) az adatgyűjtés minimalizálása; c) az adatok megosztása és tárolása.

Az EU általános adatvédelmi rendelete az egyik legszigorúbb jogszabály a személyes adatok védelmére. A GDPR rendelet előírja az adatok gyűjtésének és feldolgozásának célhoz kötöttségét, az érintettek jogát adataik törlésére vagy a feldolgozás korlátozására és a beépített adatvédelem és az adatbiztonság követelményét is. Az EU *AI Act*-je kiegészíti a GDPR rendeletet, előírva az MI-rendszerek adatvédelmi hatásvizsgálatát minden olyan esetben, amikor az adatok feldolgozása érzékeny területet érint.

9. AZ MI VÁRHATÓ HATÁSA A MAGYAR IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁSRA

Magyarországon a mesterséges intelligencia alkalmazása az igazságszolgáltatás területén egyre nagyobb figyelmet kap, különösen az elektronikus igazságszolgáltatás fejlesztése és az adminisztratív terhek csökkentése érdekében. Bár a technológia széles körű alkalmazása még nem valósult meg,

az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) és a jogalkotók is elkötelezettek az MI lehetőségeinek feltárása és bevezetése mellett. Magyarország az elmúlt években jelentős lépéseket tett az elektronikus igazságszolgáltatás modernizációja érdekében. Az elektronikus ügyintézési rendszerek és a digitális technológiák széles körű bevezetése megalapozza az MI alkalmazásának lehetőségét.

Az OBH által bevezetett e-Akta és e-Per rendszerek lehetővé teszik a bírósági dokumentumok elektronikus kezelését és megosztását. Ezek a rendszerek jelentősen gyorsítják az adminisztratív folyamatokat és csökkentik a papíralapú iratkezelés terheit. Magyarországon kísérleti jelleggel vezettek be olyan algoritmusokat, amelyek az ügyek automatikus elosztását végzik a bírák között. Ez a módszer segít az ügyek igazságos és véletlenszerű elosztásában, kizárva az emberi torzítás lehetőségét.

Hazánk előtt áll a lehetőség, hogy az MI-technológiák bevezetésével modernizálja az igazságszolgáltatást, növelje a hatékonyságot, és csökkentse a jogi eljárások költségeit. Az OBH és a jogalkotók proaktív megközelítése, valamint a nemzetközi szabályozási keretek alkalmazása hozzájárulhat ahhoz, hogy az MI-technológiák biztonságosan és etikusan integrálódjanak a magyar jogrendszerbe.

10. ÖSSZEGZÉS

Az MI-technológiák integrációja alapvetően átalakíthatja az igazságszolgáltatást, de csak akkor lesz sikeres, ha biztosítják az átláthatóságot, az emberi kontrollt és az etikai normák betartását. Az Európai Unió szabályozási keretei jó irányt mutatnak, különösen az *AI Act* által lefektetett alapelvek, amelyek az MI alkalmazásának biztonságos és etikus feltételeit biztosítják. Magyarország számára a nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével és a szabályozási keretek pontos adaptálásával lehetőséget nyújt az igazságszolgáltatás modernizációjára, a hatékonyság növelésére és a polgárok jogbiztonságának fokozására. Azonban az MI-technológiák alkalmazásában rejlő potenciális kockázatok kezelése elengedhetetlen ahhoz, hogy megőrizzük a bíróságok függetlenségét és hitelességét.